

**UKMERGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS
TARYBA**

SPRENDIMAS

**DĖL UKMERGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS
STEBĖSENOS 2017 METŲ IR UKMERGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS
SVEIKATOS BIURO VEIKLOS ATASKAITŲ**

2019 m. kovo 28 d. Nr. 7-85
Ukmergė

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 7 straipsnio 35 punktu, 16 straipsnio 4 dalimi, Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos stebėsenos (monitoringo) įstatymo 10 straipsniu, Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“ (su visais pakeitimais) ir Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 16 straipsnio 2 dalies 19 punktu, Ukmergės rajono savivaldybės tarybos 2013 m. gruodžio 19 d. sprendimu Nr. 7-338 patvirtintu Ukmergės rajono savivaldybės biudžetinių ir viešųjų įstaigų, savivaldybės kontroliuojamų įmonių vadovų ataskaitų teikimo savivaldybės tarybai tvarkos aprašu (Ukmergės rajono savivaldybės tarybos 2017 m. sausio 27 d. sprendimo Nr. 7-10 redakcija), Ukmergės rajono savivaldybės taryba **n u s p r e n d ž i a:**

1. Patvirtinti Ukmergės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2017 metų ataskaitą (pridedama).

2. Pritarti Ukmergės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro 2018 m. veiklos ataskaitai (pridedama).

Savivaldybės meras

Rolandas Janickas

UKMERGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS STEBĖSENOS 2017 METŲ ATASKAITA

ĮVADAS

Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, tvarkyti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą charakterizuojančius rodiklius, kad, remiantis išsamia informacija apie savivaldybės bendruomenės sveikatos būklę, sveikatos rizikos veiksnius, būtų galima planuoti ir įgyvendinti savivaldybės visuomenės sveikatos gerinimo priemones; taip pat vykdyti visuomenės sveikatos stebėsenos duomenų sklaidą bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškųjų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje.

Ataskaitoje pateikiami ir aprašomi 2017 m. visuomenės sveikatos būklę Ukmergės rajono savivaldybėje atspindintys duomenys. Pateikiami rodikliai (iš Valstybės delegaluotų savivaldybėms visuomenės sveikatos stebėsenos pagrindinių rodiklių sąrašo projekto) atspindi, kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2014 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XII-964 „Dėl Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų strategijos patvirtinimo“ (toliau – Lietuvos sveikatos strategija), tikslai bei jų uždaviniai. Lietuvos sveikatos strategijos iškeltų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo savivaldybėse stebėsenai parengtas baigtinis pagrindinių rodiklių sąrašas (toliau – PRS), kurį sudaro 51 unifikuotas rodiklis, geriausiai apibūdinantys šios strategijos siekinius.

Nuo 2018 m. sausio 1 d. įsigaliojo Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“, pakeitimai rodiklių sąrašė – pridėtas naujas rodiklis „Bandymų žudytis skaičius 100 000 gyventojų“, iš rodiklių sąrašo išbrauktas rodiklis „Savivaldybei pavaldžių stacionarines asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių asmens sveikatos priežiūros įstaigų pacientų pasitenkinimo lygis“, rodiklis „Vaikų, kuriems nustatytas dantų ėduonis, skaičius 10 000 gyventojų“ pakeistas į rodiklį „Vaikų, neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)“. Taip pat keitėsi kelių rodiklių (sergamumas tuberkulioze bei sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze) skaičiavimo metodika. Ataskaita parengta naudojant oficialius statistikos šaltinius ir Higienos instituto Sveikatos informacijos centro (toliau – HI SIC) parengtą leidinį „Visuomenės sveikatos būklė savivaldybėse 2017 m.“.

1. BENDROJI DALIS

PAGRINDINIŲ STEBĖSENOS RODIKLIŲ SAVIVALDYBĖJE ANALIZĖ IR INTERPRETAVIMAS („ŠVIESOFORAS“)

Pagrindinio rodiklių sąrašo analizė ir interpretavimas („šviesoforo“ kūrimas) atliekamas siekiant palyginti 2017 m. Ukmergės rajono savivaldybės rodiklius su Lietuvos vidurkiu. Vadovaujantis „šviesoforo“ principu, visos 60 Lietuvos savivaldybių suskirstytos į 3 grupes, eliminuojant savivaldybes, turinčias mažiausiai gyventojų (mažiau negu 20 000), 2017 m. tokių savivaldybių jau buvo 18 (2016 m. – 14): Neringos, Birštono, Rietavo, Pagėgių, Kalvarijos, Kazlų Rūdos, Palangos, Širvintų r., Ignalinos r., Zarasų r., Skuodo r., Kupiškio r., Molėtų r., Visagino,

Lazdijų r., Druskininkų, Akmenės r. ir Pakruojo r.

✓ 9 savivaldybės, kuriose stebimas rodiklis atspindi geriausią situaciją, priskiriamos savivaldybių su geriausiais rodikliais grupei ir žymimos **žalia spalva**;

✓ 9 savivaldybės, kuriose stebimas rodiklis rodo prasčiausią situaciją, priskiriamos savivaldybių su prasčiausiais rodikliais grupei ir žymimos **raudona spalva**;

✓ likusių 24 savivaldybių rodiklio reikšmės žymimos **geltona spalva**. Šių savivaldybių rodikliai interpretuojami kaip atitinkantys Lietuvos vidurkį, bet rodo *patenkinamą situaciją* savivaldybėje.

PRS analizės ir interpretavimo tikslas – įvertinti, kokia esama gyventojų sveikatos ir sveikatą lemiančių veiksnių situacija savivaldybėje, įvertinant Lietuvos sveikatos strategijos tikslų ir uždavinių įgyvendinimo kontekste, ir kokių intervencijų/priemonių reikia imtis, siekiant stiprinti savivaldybės gyventojų sveikatą ir mažinti sveikatos netolygumus.

Ukmergės rajono gyventojų visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitoje analizuojamų rodiklių duomenys ir jų interpretavimas pateikiami 1 lentelėje „Ukmergės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis“. Remiantis profilio rodikliais ir jų interpretavimo rezultatais („šviesoforas“ ir santykis), pasirinkome 3 pagrindinio rodiklių sąrašo reikšmes, kurių rodiklis ar pokyčio kryptis prasčiausia palyginti su kitomis savivaldybės profilio reikšmėmis (raudonos spalvos pagrindinių rodiklių sąrašo reikšmės). Sudarėme Ukmergės rajono probleminių visuomenės sveikatos sričių (temų) sąrašą ir atlikome atrinktų rodiklių detalesnę analizę ir vertinimą. Parengėme pasiūlymus.

Pirmame lentelės stulpelyje pateikiami PRS suskirstyti pagal Lietuvos sveikatos programoje numatomus įgyvendinti tikslus ir uždavinius. Antrajame stulpelyje pateikiama Ukmergės rajono savivaldybės rodiklio reikšmė, trečiajame – atitinkamo rodiklio Lietuvos vidurkio reikšmė, ketvirtajame – mažiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, penktajame – didžiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, šeštajame – savivaldybės rodiklio interpretavimas (reikšmės savivaldybėje santykis su Lietuvos vidurkio reikšme ir savivaldybės vietos tarpe visų savivaldybių pavaizdavimas pagal „šviesosforo“ principą).

1 lentelė. Ukmergės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis 2017 m.

Rodiklis	Savivaldybės rodiklis	Lietuvos rodiklis	Minimali reikšmė	Maksimali reikšmė	Santykis: savivaldybė/Lietuva
1	2	3	4	5	6
Strateginis tikslas – pasiekti, kad 2023 metais šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai					
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė	74,6	75,7	70,7	77,8	0,99
Išvengiamas mirtingumas	31,8	31,3	23,1	39,3	1,02
1 tikslas. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį					
1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą					
Mirtingumas dėl savivūdybių (X60-X84) 100 000 gyventojų	25,9	26,5	10,5	63,4	0,98
Standardizuotas mirtingumas dėl savivūdybių (X60-X84) 100 000	22,0	25,9	10,7	64,0	0,85
Bandyimų žudytis skaičius (X60 – X64, X66 – X84) 100 000	57,4	44,4	7,6	100,1	1,30
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000	56,1	76,3	45,2	150,6	0,74
Socialinės rizikos šeimų skaičius 1 000 gyventojų	6,5	3,5	1,3	8,2	1,86
Ilgalaikio nedarbo lygis	2,9	2,1	0,3	5,3	1,38
Gyventojų skaičiaus pokytis 1 000 gyventojų	-22,5	-13,8	-29,8	1,8	1,63
1.2. Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu					
Mirtingumas dėl išorinių priežasčių rodiklis (V01-Y98) 100 000	126,4	99,3	54,9	173,4	1,27
Standardizuotas mirtingumo dėl išorinių priežasčių rodiklis (V01-Y98)	113,7	97,8	53,7	166,0	1,16
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1 000	259,2	159,1	69,0	360,9	1,63
Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 000 gyventojų	34,7	26,4	7,6	98,8	1,31
Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyventojų (nauji)	40,2	39,5	21,8	104,8	1,02
Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyventojų (nauji atvejai)	43,1	44,8	0	104,8	0,96

2 tikslas. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką						
2.1. Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą						
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyventojų	0	1,1	0	2,4	0	0
Susizalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyventojų	158,8	145,1	70,7	190,0	1,09	
Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius	82,1	68,3	42,5	120,1	1,20	
Sergamumas žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) 10 000	67,5	70,7	16,6	108,7	0,95	
2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį						
Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo rodiklis (W65-W74) 100 000	11,5	5,0	0	26,6	2,3	
Standartizuotas mirtingumo dėl atsitiktinio paskendimo rodiklis (W65-W74) 100 000 gyventojų	11,0	4,9	0	25,5	2,24	
Mirtingumas dėl nukritimo rodiklis (W00-W19) 100 000 gyventojų	11,5	15,0	5,6	33,8	0,76	
Standartizuotas mirtingumo dėl nukritimo rodiklis (W00-W19) 100	9,2	14,7	0	32,9	0,63	
2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių						
Mirtingumas dėl transporto įvykių rodiklis (V00-V99) 100 000	8,6	8,8	0	33,4	0,98	
Standartizuotas mirtingumo dėl transporto įvykių rodiklis (V00-V99)	8,9	8,7	0	34,5	1,02	
Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių rodiklis (V00-V09) 100	0	3,2	0	12,1	0	
Transporto įvykiuose patirtų traumų (V00-V99) skaičius 100 000	57,4	61,8	22,9	133,0	0,93	
2.4. Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą						
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis,	Nėra	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra
Viesai tiekiamo geriamojo vandens prieinamumas vartotojams, proc.	Nėra	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra
Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas vartotojams, proc.	Nėra	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra
3 tikslas. Formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą						
3.1. Sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą						
Mirtingumas dėl priešasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, rodiklis 100 000	5,7	3,9	0	12,6	1,46	
Standartizuotas mirtingumo dėl priešasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų	5,8	4	0	13,2	1,45	
Mirtingumas dėl priešasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000	45,9	20,5	3,3	57,8	2,24	
Standartizuotas mirtingumo dėl priešasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų	44,1	20,2	3,3	52,5	2,18	

Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai) 100 000 gyventojų	14,4	53,6	0	281,5	0,27
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba tabako	137,6	186,9	113,2	376,9	0,74
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais	172,4	164,7	109,4	325,3	1,05
3.2. Skatinti sveikos mitybos įpročius					
Kūdikių, išimtiniai žindytų iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.)	42,4	34,3	10,6	56,2	1,24
4 tikslas. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius					
4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais					
Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyventojų	39,6	33,1	20,9	56,7	1,20
Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius 1	8,7	6,5	4,2	9,5	1,34
4.2. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą					
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius	2,7	2,0	1,4	3,9	1,35
Šeimos ir medicinos paslaugas teikiančių gydytojų skaičius 10 000	6,9	7,7	2,3	13,3	0,90
Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui	8,7	9,1	6,8	11,6	0,96
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze 10 000 gyventojų (nauji)	2,9	3,9	2,6	20,9	0,74
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze 10 000 gyventojų (nauji, recidyvai, grįžusieji po nutraukto gydymo, grįžusieji po nesėkmingo)	11,5	8,8	0	20,9	1,31
Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, A50-)	2,3	3,1	0	8,0	0,74
4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą					
Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių	0	3,0	0	9,9	0
2 metų amžiaus vaikų MMR (tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina, 1 dozė) skiepavimo apimtys	94,8	93,5	86,6	99,4	1,01
1 metų amžiaus vaikų DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo vakcina, 3 dozės) skiepavimo apimtys	93,1	93,7	87,0	100,0	0,99

Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje	8,7	16,4	2,2	44,4	0,53
Vaikų, neturinčių ęduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis	21,9	18,0	6,0	26,9	1,22
Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 100 000 gyventojų	9,7	5,4	0	18,8	1,80
4.4. Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę					
Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00-I99) 100 000	1128,6	795,9	525,3	1412,0	1,42
Standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00-I99) 100 000 gyventojų	864,1	773,3	626,7	1063,6	1,12
Mirtingumas nuo piktybinių navikų rodiklis (C00-C97) 100 000	370,5	282,7	175,1	406,5	1,31
Standartizuotas mirtingumo nuo piktybinių navikų rodiklis (C00-C97)	302,7	274,7	201,6	351,8	1,10
Mirtingumas nuo cerebrvaskulinių ligų rodiklis (I60-I69) 100 000	180,9	189,8	110,0	544,6	0,95
Standartizuotas mirtingumo nuo cerebrvaskulinių ligų rodiklis (I60-I69)	138,4	183,9	107,7	447,4	0,75
Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyventojų	61,2	62,3	28,1	103,0	0,98
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrakinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje	37,1	48,6	17,9	65,1	0,76
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje	48,5	52,8	35,7	69,3	0,92
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo	36,8	52,2	21,9	66,1	0,71
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir	31,6	40,8	21,7	57,6	0,77

Iš 1 lentelėje „Ukmergės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis“ pateiktų PRS rodiklių reikšmių matyti, kad:

1. Iš visų sveikatos rodiklių yra geresni (**žalioji zona**):
  - ✓ Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyventojų;
  - ✓ Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių rodiklis (V00-V09) 100 000 gyventojų;
  - ✓ Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai) 100 000 gyventojų;
  - ✓ Kūdikių, išimtiniai žindytų iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.);
  - ✓ Kūdikių (vaikų iki 1m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių;
  - ✓ Vaikų, neturinčių eduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.).
2. Dalis rodiklių patenka į prasčiausių savivaldybių kvintilių grupę (**raudonoji zona**):
  - ✓ Socialinės rizikos šeimų skaičius 1 000 gyventojų;
  - ✓ Susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyventojų;
  - ✓ Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo rodiklis (W65-W74) 100 000 gyventojų;
  - ✓ Standartizuotas mirtingumo dėl atsitiktinio paskendimo rodiklis (W65-W74) 100 000 gyventojų;
  - ✓ Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų;
  - ✓ Standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų;
  - ✓ Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų;
  - ✓ Standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų;
  - ✓ Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais;
  - ✓ Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius 1 000 gyventojų;
  - ✓ Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00-I99) 100 000 gyventojų;
  - ✓ Standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00-I99) 100 000 gyventojų;
  - ✓ Mirtingumas nuo piktybinių navikų rodiklis (C00-C97) 100 000 gyventojų;
  - ✓ Standartizuotas mirtingumo nuo piktybinių navikų rodiklis (C00-C97) 100 000 gyventojų;
  - ✓ Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programoje.
3. Didžioji dalis Ukmergės rajono rodiklių patenka į Lietuvos vidurkį atitinkančią kvintilių grupę (**geltonoji zona**), tačiau į juos taip pat reikėtų atkreipti dėmesį.

Išsamesnei analizei, kaip prioritetinės sveikatos problemos, pasirinkti šie rodikliai:

- ✓ Mirtingumas/standartizuotas mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo rodiklis (W65-W74) 100 000 gyventojų;
- ✓ Mirtingumas/standartizuotas mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų;
- ✓ Mirtingumas/standartizuotas mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio

vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų;

✓ Mirtingumas/standartizuotas mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00-I99) 100 000 gyventojų;

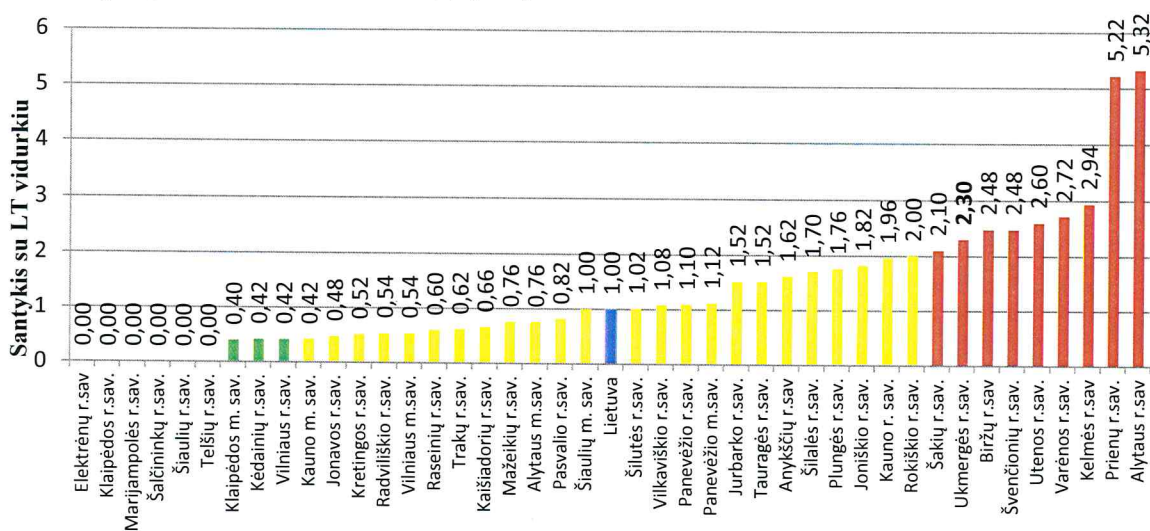
2. SPECIALIOJI DALIS

ATRINKTŲ RODIKLIŲ DETALI ANALIZĖ IR INTERPRETAVIMAS

Siekiant pasiekti tikslą sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką, vienas iš uždavinių – kurti palankias sąlygas, saugiai leisti laisvalaikį. Vertinant šį uždavinį atspindinčius rajono rodiklius iš visų labiausiai išsiskyrė Ukmergės r. savivaldybės gyventojų mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo.

2.1. Mirtingumas/standartizuotas mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo 100 000 gyventojų

Lietuvoje 2017 m. atsitiktinai paskendo (W65-W74) 142 asmenys, iš jų 107 vyrai ir 35 moterys. Vyrai (8,2/100 000 gyv.) skendo apie 4 kartus dažniau nei moterys (2,3/100 000 gyv.). 2017 m. nepaskendo nė vienas 14 savivaldybių gyventojas: Elektrėnų r. sav., Akmenės r. sav., Kalvarijos r. sav., Kazlų Rūdos r. sav., Klaipėdos r. sav., Marijampolės r. sav., Pagėgių r. sav., Rietavo r. sav., Skuodo r. sav., Šalčininkų r. sav., Šiaulių r. sav., Telšių r. sav., Neringos sav., Palangos m. sav. Alytaus r. ir Prienų r. savivaldybės gyventojų mirtingumas nuo atsitiktinių paskendimų Lietuvos vidurkį viršijo daugiau kaip 5 kartus. 2017 metais Ukmergės r. savivaldybės mirtingumo dėl atsitiktinio paskendimo (W65 – W74) rodiklis viršijo 2,3 karto Lietuvos rodiklį (*Ipav.*)

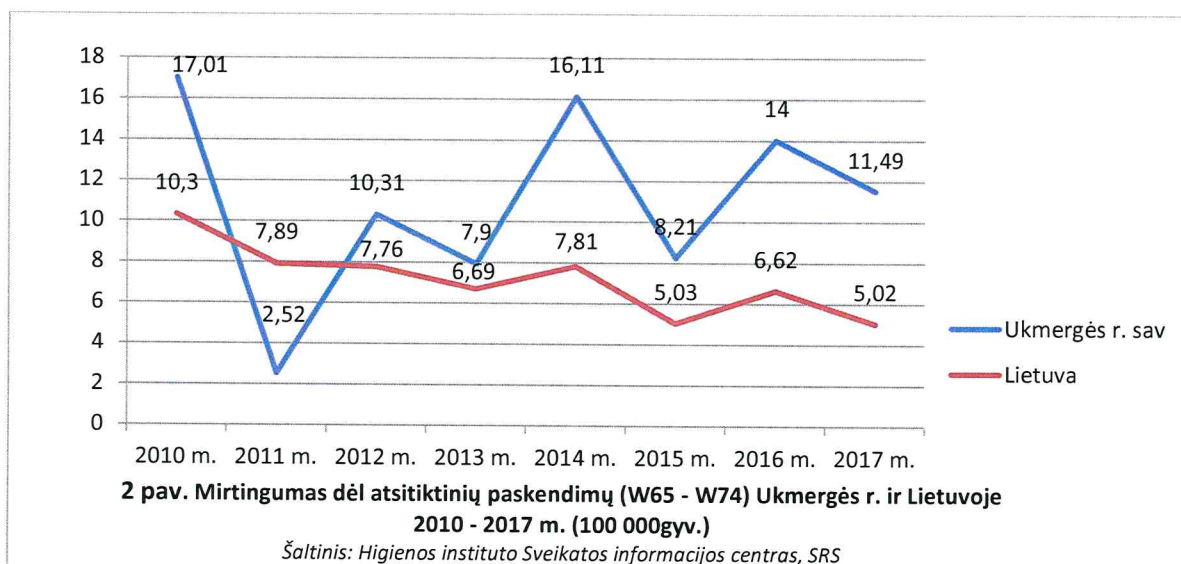

1 pav. Mirtingumas dėl atsitiktinių paskendimų (W65 - W74) 100000 gyv. 2017 m.

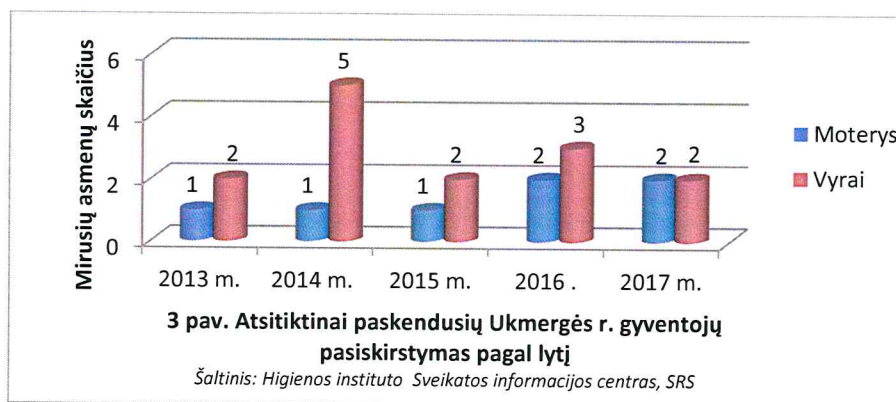
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos Informacijos centras, SRS

Reikia atkreipti dėmesį, kad šis rodiklis rodo, kokios savivaldybės gyventojai nuskendo, tačiau nerodo įvykio vietas.

Didžiausias Ukmergės r. sav. gyventojų mirtingumas dėl atsitiktinių paskendimų buvo 2010 m. – 7 mirtys (17,01/100 000gyv.). Per aštuonerius metus mirtingumo dėl atsitiktinių paskendimų rodiklis Ukmergės rajone kito, nuo 2,52 iki 17,01 atvejų 100 tūkstančių gyventojų, tačiau lyginant su Lietuvos vidurkiu, tik 2011 metais buvo žemesnis (*2 pav.*).

2017 metais nuskendo 2 Ukmergės rajono savivaldybės vyrai (18–64 m. amžiaus) ir 2 moterys (darbingo ir pensijinio amžiaus) (3 pav.).

Apibendrinant, standartizuotas rodiklis dėl atsitiktinių paskendimų analizuojamame Ukmergės rajone už Lietuvos vidurkį buvo didesnis 2,3 karto, todėl būtina atkreipti dėmesį į šią problemą, toliau aktyviai mokant pirmos pagalbos pagrindų bei supažindinant kuo daugiau rajono gyventojų su saugaus elgesio vandenėje taisyklėmis.

2.2. Ukmergės rajono gyventojų mirtingumas/standartizuotas mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio/narkotikų vartojimu

Siekiant įgyvendinant LSP tikslo „Formuoti sveiką gyvenimą ir kultūrą“ uždavinį „Sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą“, būtina išanalizuoti Ukmergės rajono mirtingumo dėl priežasčių susijusių su narkotikų/ alkoholio vartojimu rodiklius ieškant šios problemos priežasčių ir sprendimo būdų.

Alkoholio vartojimas sukelia sunkias socialines pasekmes bei sveikatos sutrikimus, kurie gali sąlygoti mirtį. Nustatyti priežastiniai ryšiai tarp vidutinio suvartoto alkoholio kiekio ir daugiau kaip 60 ligų. Alkoholinių gėrimų vartojimas tiesiogiai susijęs su alkoholine kepenų liga, atsitiktiniu apsinuodijimu, psichikos ir elgesio sutrikimų ir alkoholinės kardiomiopatijos išsivystymu, taip pat yra vienas iš rizikos veiksnių didinančių tikimybę susirgti lėtinėmis ligomis – širdies kraujagyslių ir

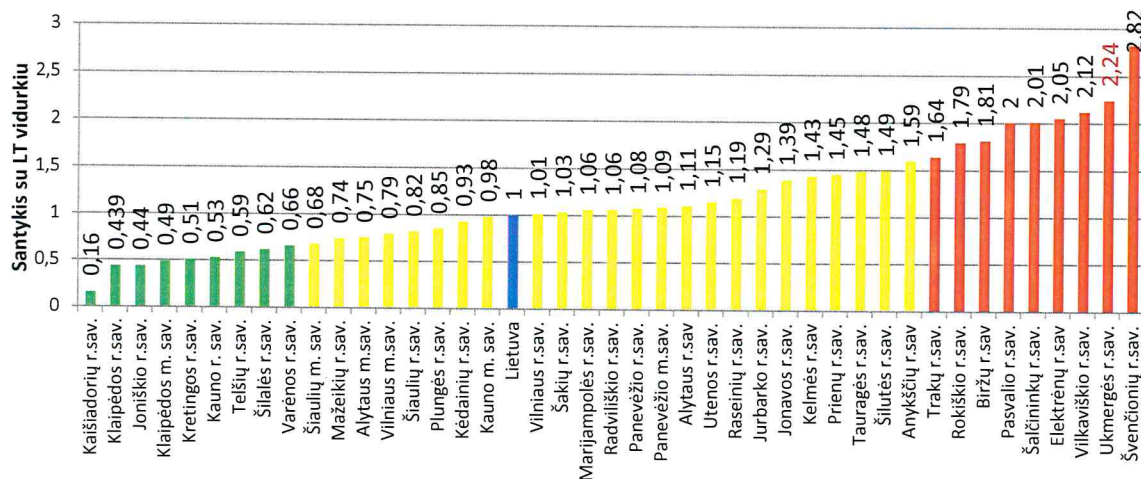
kraujotakos sistemos ligomis, kepenų ciroze, onkologinėmis ligomis, pneumonija, ūminiu pankreatitu ir kt.

Standartizuotas mirtingumo rodiklis dėl priežasčių susijusių su alkoholio vartojimu didžiausias buvo Rytinėje Lietuvos dalyje.

Mažiausi rodikliai		Didžiausi rodikliai	
Savivaldybė	Standart. mirtingumas 100 000 gyv.	Savivaldybė	Standart. mirtingumas 100 000 gyv.
Kaišiadorių r. sav.	3,3	Švenčionių r. sav.	52,5
Klaipėdos r. sav.	8,7	Ukmergės r. sav.	44,1
Kretingos r. sav.	9,9	Šalčininkų r. sav.	42,4
Klaipėdos m. sav.	10,1	Vilkaviškio r. sav.	1,1
Telšių r. sav.	10,6	Elektrėnų r. sav.	38,9
Lietuvos rodiklis 20,2/ 100 000 gyv.			

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos Informacijos centras, SRS

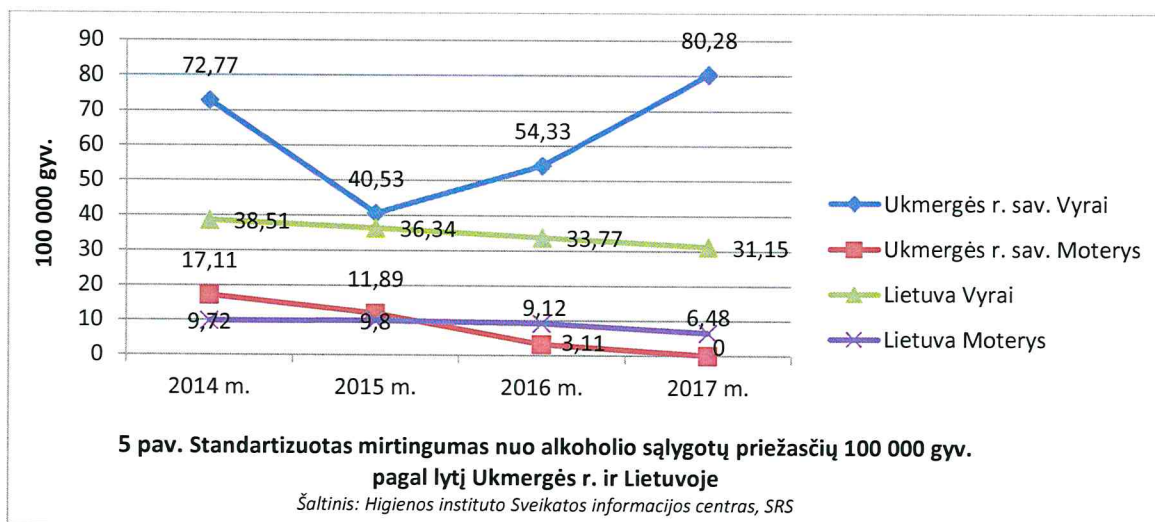
Iš viso 2017 m. Lietuvoje dėl alkoholio vartojimo mirė 581, o Ukmergės r. sav. 16 asmenų. Ukmergės r. gyventojų standartizuotas mirtingumo nuo alkoholio sąlygotų priežasčių rodiklis (44,1/100 000 gyv.) 2,2 kartus viršijo Lietuvos rodiklį (20,2/100 000 gyv.) ir lyginant su kitomis šalies savivaldybėmis užima 2-ą vietą raudonoje zonoje (4pav.).

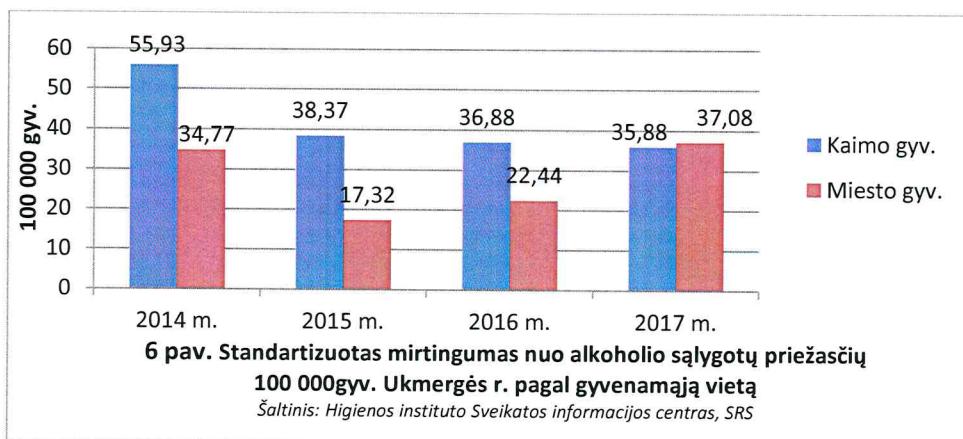
4 pav. Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyv. 2017m.

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras, SRS

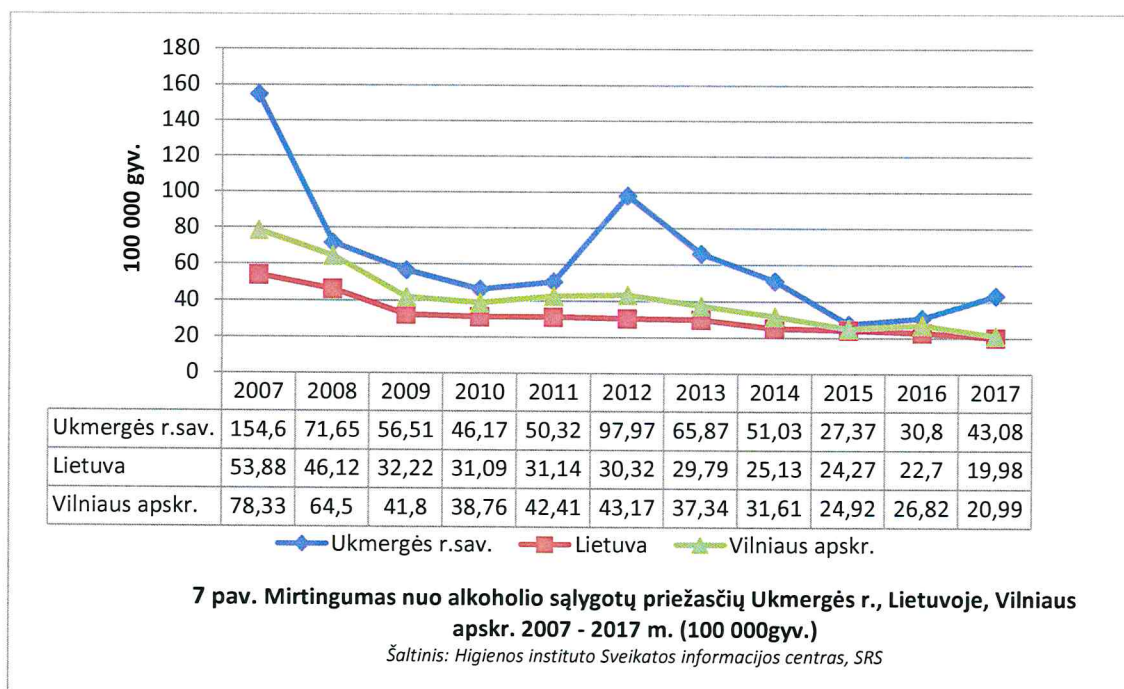
Nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 2017 m. daugiausia mirė 65+ m. amžiaus Ukmergės r. gyventojų – 46 proc. (rodiklis 71,11/100 000 gyv.), kitose amžiaus grupėse: 45–64 m. – 35 proc. (55,16/100 000 gyv.), virš 18–44 m. – 19 proc. (30,08/100 000 gyv.). Ukmergės r. vyrų mirtingumo nuo alkoholio sąlygotų priežasčių rodiklis auga, o moterų – mažėja (5pav.).

Analizuojant standartizuotus mirtingumo nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv. duomenis, pasiskirstymas tarp Ukmergės r. miesto ir kaimo gyventojų 2017 m. panašus, tačiau 2014–2016 m. didesnis mirtingumas buvo tarp kaimo gyventojų (6 pav.).

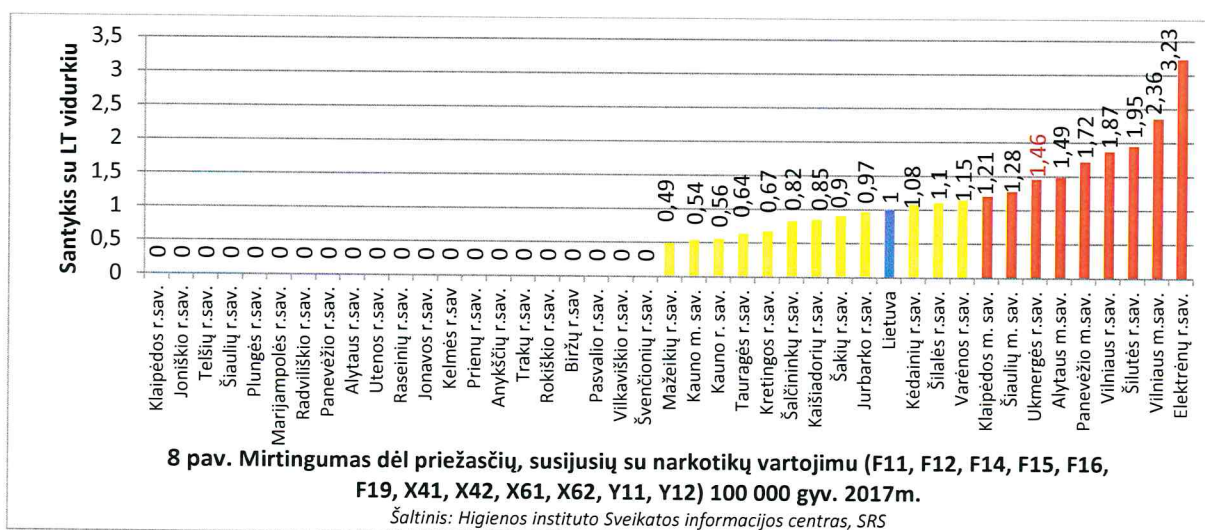

Apibendrinant, mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu Ukmergės r. savivaldybėje yra didelis, 2,2 kartus didesnis nei Lietuvos rodiklis ir 2,1 karto didesnis nei apskrities rodiklis. Lietuvos standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu (100 000 gyv.) stabiliai mažėja, o Ukmergės r. – tai didėja, tai mažėja. Didžiausias mirtingumas mūsų rajone nuo alkoholio sąlygotų priežasčių buvo 2007 m. – 154,6/100 000 gyv., 2012 m. – 97,97/100 000 gyv., 2017 m. – 43,08/100 000 gyv., o mažiausias – 2015 m. – 27,37/100 000 gyv. (7 pav.). Reikia imtis visų įmanomų būdų, jog Ukmergės rajono gyventojai vartotų mažiau alkoholio, kad mirtingumas dėl šio žalingo įpročio mažėtų.

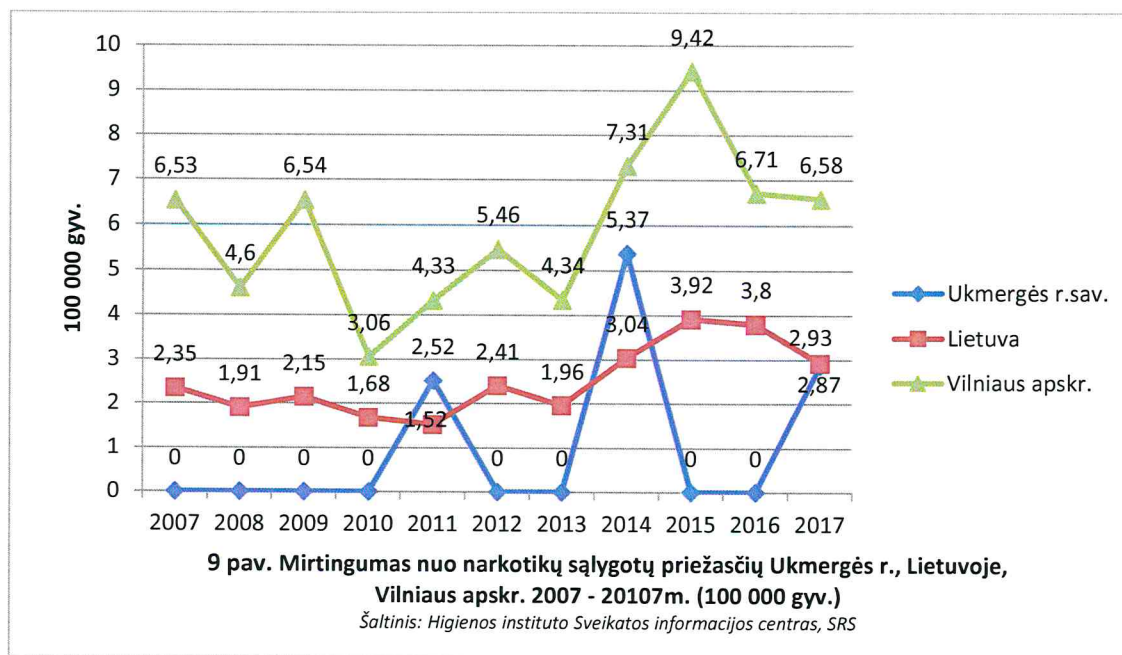
Standartizuotas mirtingumo rodiklis dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, buvo 7,6 kartus didesnis, lyginant su standartizuotu mirtingumu, sąlygotu narkotikų vartojimu.

Neteisėtas narkotikų vartojimas sukelia psichikos ir elgesio sutrikimus, atsitiktinius ir tyčinius apsinuodijimus bei kitus sveikatos pavojus. Dėl šių priežasčių 2017 m. Lietuvoje mirė 110 asmenų (mirtingumo rodiklis – 3,9/100 000 gyv.). Ukmergės rajone 2017 m. mirusių dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu buvo 5,74/100 000 gyv. ir šis rodiklis 1,5 karto didesnis nei šalies rodiklis (8 pav.). 35-iose Lietuvos savivaldybėse per visus metus dėl minėtų priežasčių nebuvo nė vieno mirties atvejo.

2017 m. Ukmergės rajone buvo 2 mirtys dėl atsitiktinio apsinuodijimo narkotikais ir psichodisleptikais (X42). Tai buvo 1 moteris ir 1 vyras. Nors mirtingumas nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv. Ukmergės r. savivaldybėje nėra pastovus – jis fiksuotas tik 2011 m. – 2,52/100

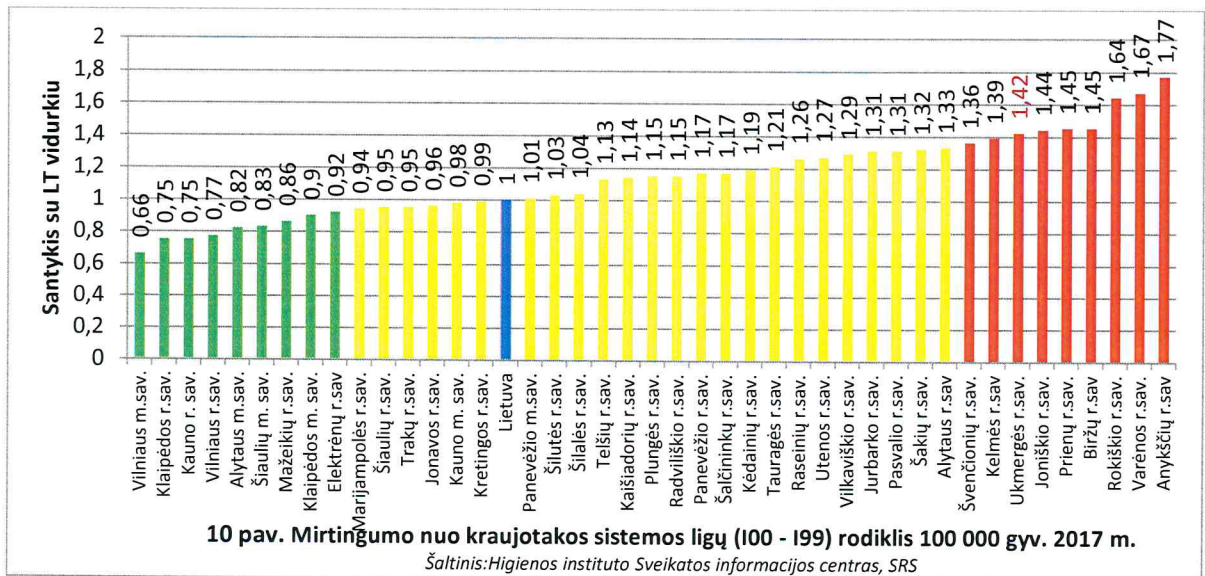
000 gyv., 2014 m. – 5,37/100 000 gyv., 2017 m. – 2,87/100 000 gyv. (9 pav.), tačiau reikia dėti visas pastangas, kad mirčių, susijusių su narkotikų vartojimu visiškai nebūtų, aktyviai vykdyti Ankstyviają intervencijos programą, skatinti žmones propaguoti sveiką, be žalingų įpročių, gyvenimo būdą.

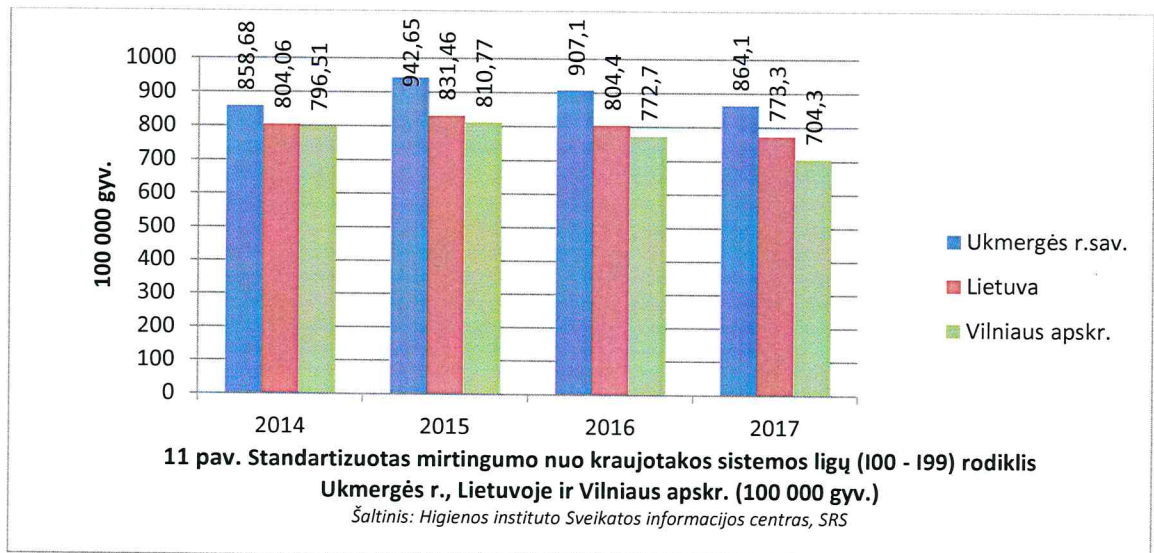
2.3. Ukmergės rajono gyventojų mirtingumas/standartizuotas mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00 – I99) 100 000 gyventojų

Aukšto mirtingumo rodiklio nuo kraujotakos sistemos ligų analizė yra būtina įgyvendinant LSP tikslo „Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius“ uždavinį „Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę“, ieškant šios problemos priežasčių bei jos sprendimo būdų Ukmergės r. savivaldybėje.

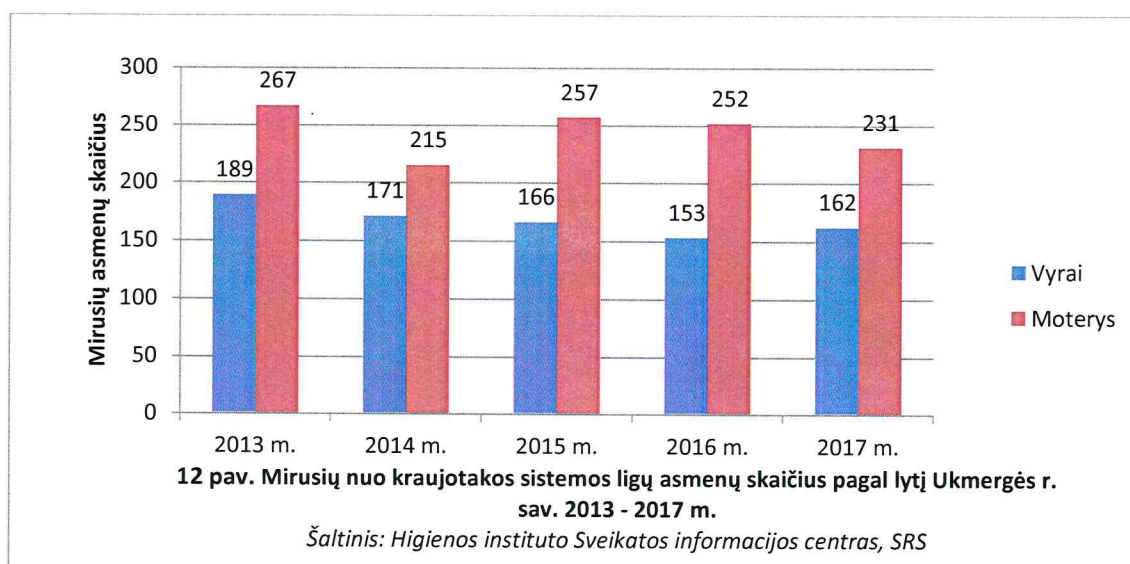
Kraujotakos sistemos ligos yra pagrindinė lietuvių sergamumo ir mirtingumo priežastis. 2017m. Lietuvoje dėl kraujotakos sistemos ligų mirė 22511, o Ukmergės r. sav. – 393 gyventojai (12 asmenų mažiau nei 2016 m.). Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų 2017 m. sudarė 59,55 proc. bendro mirtingumo Ukmergės rajone. Ukmergės r. gyventojų mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų (I00 – I99) rodiklis (1128,6/100 000 gyv.) 1,42 kartus viršijo Lietuvos rodiklį (795,9/100 000 gyv.) ir lyginant su kitomis šalies savivaldybėmis užima 7-ą vietą raudonoje zonoje (10 pav.).

Didžiausias standartizuotas mirtingumas nuo kraujotakos ligų, kaip ir 2016 m., išlieka tarp Šalčininkų r. sav. (1063,6/100 000 gyv.), mažiausias – Vilniaus m. sav. gyventojų (626,7/100 000 gyv.). Ukmergės r. gyventojų standartizuotas mirtingumo nuo alkoholio sąlygotų priežasčių rodiklis (864,1/100 000 gyv.) 1,12 kartus viršijo Lietuvos rodiklį (773,3/100 000 gyv.) (11 pav.).

Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų pagal lytis vyrauja tarp moterų, o vyrų mažesnis (12 pav.). Didžiausias moterų mirtingumas buvo 2013 metais (267 abs. sk.), o vyrų 2013 m. (189 abs. sk.).

Apibendrinant, Ukmergės r. sav. gyventojų mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų vis dar aukštas. Žinome, kad lėtinių neinfekcinių ligų priežastys susijusios su žmogaus elgesiu, vadinasi jų galima išvengti. Kovoiant su pagrindiniais rizikos veiksniais (tokiais kaip rūkymu, fizinio aktyvumo stoka, antsvoriu ir nutukimu bei kt.) efektyviausios yra visuomenės sveikatos strategijos, kuriomis siekiama pakeisti socialines normas – skatinama sveika gyvenmena, sveikas elgesys ir mažinamas rizikos veiksnių paplitimas bei jų poveikis.

APIBENDRINIMAS

Iš 51 unifikuoto rodiklio, 10 Ukmergės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių pateko tarp prasčiausių Lietuvos savivaldybių kontekstą, 6 – tarp geriausiųjų ir 35 tarp Lietuvos vidurkį atitinkančių rodiklių.

Remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis 2017 m. pradžioje Ukmergės rajone buvo 35.372 gyventojai, iš jų 21.226 gyvenantys mieste, 14.146 gyvenantys kaime. Ukmergės rajono gyventojai sudaro 1,24 proc. visos šalies gyventojų.

Visoje šalyje stebimas tendencingas gyventojų skaičiaus mažėjimas. Bendrai per 2007-2017 metų laikotarpį gyventojų šalyje sumažėjo 12,33 proc., tuo tarpu Ukmergės rajono savivaldybėje gyventojų sumažėjo net 20,24 proc. Tai didžiausias nuosmukis lyginant su Vilniaus regionu ir aplinkiniais rajonais. Moterys sudaro didesnę visų gyventojų dalį – 54 proc., vyrai – 46 proc. visų gyventojų. Per pastaruosius 10 metų šis santykis išliko nepakitęs. Ukmergės rajono savivaldybėje mažesnė gyventojų dalis (40 proc.) gyvena kaime. Miesto gyventojai sudaro 60 proc. visų rajono gyventojų. Per pastaruosius 10 metų šis santykis išliko nepakitęs.

Ukmergės demografinė situacija blogėja visais aspektais: mažėja bendras gyventojų skaičius, vaikų ir jaunimo dalis, mažėja darbingo amžiaus gyventojų dalis nuo bendro gyventojų skaičiaus, didėja senstančios visuomenės dalis. Gyventojų skaičiaus mažėjimą nulėmė išaugusi tarptautinė ir vidaus migracija, neigiama natūrali gyventojų kaita. Mirusiųjų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius dvigubai didesnis negu gimusiųjų. Mažėjant darbingo amžiaus žmonių skaičiui, atitinkamai didėja išlaikomųjų dalis.

Ukmergės rajono savivaldybė patenka į didžiausių rodiklių sąrašą pagal mirtingumą dėl atsitiktinių paskendimų, dėl priežasčių, susijusių su alkoholio/narkotikų vartojimu, nuo kraujotakos sistemos ligų ir nuo piktybinių navikų.

- Ukmergės rajono gyventojų mirtingumo rodiklis dėl atsitiktinio paskendimo yra daugiau nei du kartus didesnis nei šalies vidurkis, o tarp kitų savivaldybių yra vienas iš didžiausių.

- Ukmergės rajone 2017 m. mirusiųjų nuo alkoholio sąlygotų priežasčių buvo 43,08/100 000 gyv., t.y. 2,24 kartus daugiau nei Lietuvos rodiklis ir 2,1 karto didesnis nei apskrities rodiklis. Mirčių dėl atsitiktinio apsinuodijimo alkoholiu 2017 m. Ukmergės rajone buvo užregistruota 16 atvejų.

- Ukmergės rajone 2017 m. mirusiųjų dėl narkotikų sąlygotų priežasčių buvo 5,7/100 000 gyv. ir šis rodiklis 1,46 karto didesnis nei šalies rodiklis. 2017 m. Ukmergės rajone buvo 2 mirtys dėl atsitiktinio apsinuodijimo narkotikais ir psichodisleptikais. Tai buvo 1 vyras ir viena moteris

- Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų 2017 m. sudarė 59,55 proc. bendro mirtingumo Ukmergės rajone. Ukmergės r. gyventojų mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (1128,6/100 000 gyv.) 1,42 kartus viršijo Lietuvos rodiklį (795,9/100 000 gyv.) ir lyginant su kitomis šalies savivaldybėmis užima 7-ą vietą raudonoje zonoje.

REKOMENDACIJOS

1. Siekiant mažinti mirtingumą dėl atsitiktinio paskendimų reikėtų:
  - ✓ Vasaros metu skleisti visuomenei informaciją apie saugų elgesį prie vandens telkinių, kaip apsisaugoti nuo saulės smūgio (karščio), kaip saugiai atostogauti (išskylauti).
  - ✓ Skatinti žmones mokytis atlikti pradinį gaivinimą ir suteikti jiems galimybę tuos įgūdžius vis atnaujinti. Siūlome padaryti privalomą dalyką mokyklose apie pirmos pagalbos teikimą, suteikti galimybę moksleiviams lankyti baseiną, mokytis juos plaukti.
  - ✓ Organizuoti paskaitas Ukmergės rajono gyventojams apie saugų elgesį prie vandens telkinių (neiti į vandenį apsvaigus alkoholiu ir kitomis kenksmingomis medžiagomis; Neiti maudytis vieniems, naktį ar į labai šaltą vandenį; Nepalikti vienu vaikų prie vandens telkinių be priežiūros; Pirmą pagalbą įvykus nelaimėi ir pan.).
2. Siekiant sumažinti alkoholio/narkotikų vartojimą būtina:
  - ✓ informuoti visuomenę, ypač jaunimą, apie alkoholio/narkotikų daromą žalą sveikatai ir aplinkai, norinčius atsisakyti nukreipti pas specialistus;
  - ✓ vykdant alkoholinių gėrimų/narkotikų vartojimo prevenciją organizuoti šviečiamąją veiklą (akcijos, seminarai, konferencijos, paskaitos, informacijos sklaida), taip pat svarbu užtikrinti vaikų ir jaunimo užimtumą, aktyvų laisvalaikio praleidimą, skatinti tėvus daugiau laiko praleisti kartu su vaikais;
  - ✓ skatinti Ukmergės rajono savivaldybėje bendruomenę švęsti šventes be alkoholio.
  - ✓ užtikrinti, kad būtų laikomasi egzistuojančių psichoaktyviųjų medžiagų įsigijimą/laikymą ribojančių įstatymų.
3. Siekiant sumažinti mirtingumą nuo kraujotakos sistemos ligų
  - ✓ Didinti gyventojų informuotumą apie sveiką gyvenimo būdą: visavertę mitybą, fizinį aktyvumą (organizuoti mankštas, šiaurietiško vaikščiavimo užsiėmimus) bei neigiamą žalingų įpročių (rūkymą, alkoholio vartojimą) poveikį sveikatai.
  - ✓ Skatinti gyventojus reguliariai tikrintis kraujo spaudimą, cholesterolio kiekį kraujyje ir nustatyti kūno masės indeksą bei riebalų kaupimosi organizme pobūdį (pavojingas pilvinis nutukimas).
  - ✓ Didinti gyventojų informuotumą apie kraujotakos sistemos ligas, jų rizikos veiksnius.